

Interjú Rozsnyay Mátvás unokájával¹

SZEPSY ZOLTÁN

„Rozsnyay Mátvás városából, Aradról jöttünk mi gyógyszerészek, hogy részt vegyünk az Önök szimpozionján, és engedjék meg, hogy ez alkalommal mi is hozzájáruljunk programjuk bővítéséhez. Témánk megválasztásában az Önök felszólításához igazodtunk — *Rozsnyay Mátvásról* fogunk megemlékezni.

Életútjáról és működéséről hatalmas adattárat gyűjtöttek már össze, elsősorban amikor megalkották az emlékére szervezett múzeumot. Általánosan ismert, miként fedezte fel élete fő alkotását: az íztelen kinint; életrajzi adatait is pontosan feljegyezték már. Mindezek ismétlésébe most nem bocsátkozunk — a témát másként közelítjük meg.

Azt hiszem, kevés oly aradi származású állampolgár él az idősebb korosztályból, aki előtt *Rozsnyay* neve fel ne idézne valamely, többé-kevésbé körvonalazott emléket. Ámbár ezek az emlékek hovatovább elhomályosodnak, ami természetes is, hisz az ő kora óta több generációváltás történt.

Kortársai már elhunytak, de közöttünk él unokája *Kálmán Lajos* gyógyszerész. Előrehaladott kora miatt nem vállalhatta, hogy részt vegyen a gyűlésen, de elküldte üdvözlését és a vele folytatott dialógus alkalmával felidézünk néhány mozzanatot, olyanokat, melyek kiegészíthetik *Rozsnyay Mátvás* biográfiáját. A már nyugállományban levő *Kálmán Lajos* gyógyszerészt megkérdeztük, ismert-e személyesen nagyapját, *Rozsnyay Mátvást*? Azt felelte, hogy nem ismerte személyesen, mert nagyapja halálakor (1895-ben) ő még meg sem született (születési éve 1901). A környezet és a gyógyszerertárban uralkodó szellem azonban amit ő teremtett, változatlan maradt *Kálmán Lajos* ott nevelkedett a gyógyszerertárban és így ismerője *Rozsnyay Mátvás* tevékenységének. További beszélgetésünk a következőképpen folyt:

Miként szervezte Rozsnyay Mátvás a chininum tannicum insipidum elterjedését a világpiacon?

Egyrészt a szakirodalomban megjelent, az íztelen kinin fontosságát méltányoló tanulmányok, nyilatkozatok és egyéb közlemények révén, azonkívül a különböző kiállításokon nyert érdemlektettek ismertetésével, de a legfőbb hírverést, reklámozást ő maga szervezte meg. Óriási összegeket költött reklámcélokra; egy időben a budapesti Blockner-hirdetőirodán keresztül. Minden módot és eszközt felhasznált készítményeinek propagálására. Gyermekkoromban kezembe került a nagyapjának címzett, és egy bukaresi gyógyszerész által német nyelven írt levél, amelyben a feladó értesíti, hogy a küldött kininszállítmányt megkapta, és annak ellenértékét utasítás értelmében reklámcélokra fordította.

Az íztelen kininen kívül milyen termékeket készített és miként történt a gyártás folyamata?

A kininszubsztancián kívül legfőbb gyártási termékei a kinincukorka és -csokoládé volt. Ezeket a készítményeket a gyermekek nagyon szerették és nem is vették észre, hogy orvosságot szednek. Emiatt nagyon kellett vigyázni arra, hogy ne kerüljön ellenőrzés nélkül a gyermekek kezébe. Gyártásuk nem tartozott a gyógyszerertárhoz; azt a család maga végezte. Előbb nagyapám két sógor-nője, majd haláluk után két leánya dolgozott egészen az államosításig. Eredeti módon oldotta meg a pontos súlyarányok kérdését. Az íztelen kinin szintéziséhez szükséges anyagmennyiségeket csak erre szolgáló, latban számított súlyokkal mérte, — egy súly szolgált a chininum sulfuricum méréséhez, egy másik pedig a tannin számára. Minden súlyon fel volt tüntetve a szer neve, aminek mérésére szolgált.

A fentiekén kívül még számos készítménye volt. Jelentőség szempontjából a kinavasbort és pepszinbort említem. Tudunk kell, hogy nagyapámnak elsőrangú szőlőkertje volt a híres Hegyalján Szakszerűen kezelt borainak értékesítésére külön pincegazdaságot tartott és az ott érlelt, a borokból készített gyógyborai közkedveltek voltak az ország határain túl is. Jó híre eljutott a Koburg hercegi családhoz is és a család orvosa 1886-ban kérte, hogy „a hercegi gyermek részére küldjön a kiváló hírnek örvendő vasas kinaborból”. Nagyapám halála után két gyógyszerész fia — *Kálmán* és *József* — idejében a gyógyborok forgalma jelentősen növekedett, olyannyira, hogy a fővárosi nagy drogériák mindig több *Rozsnyay*-készítményt vásároltak, mint amennyi gyógyáruat vett a gyógyszerertár tőlük. Azért sok költség terhelte ezeket a készítményeket; főleg a reklám és a göngyöleganyag emésztett fel jelentős összeget.

Miután újabb antipiretikumok — antipirin, Aspirin stb — jelentek meg a piacon, ezek milyen mértékben hatottak az íztelen kinin és készítményei forgalmára?

Ezek a készítmények nem jelentettek különösebb, érezhető konkurenciát, ellenben a kinindragság és főleg a Chinin-Pulvis, -Pillen (Boehringer) megjelenése nagyon csökkentette a *Rozsnyay*-féle kinin forgalmát. A gyártás azonban kisebb mértékben folytatódott egészen az államosításig.

Van-e birtokában valami Rozsnyay-relikvia?

Az idők folyamán a megmaradt okmányok elkalódtak, de tudomásom szerint nagyapám gyógyszerészdiplomája Budapestre került akkor, amikor a múzeumot létesítették. Volt róla két portréfestmény is. Az egyik Temesvárra került az 50-es években: abban az időben ui. Arad adminisztratív szempontból Temesvárhoz tartozott.

Rozsnyay Mátvás 1871-ben vendégként került Aradra, az orvosok és természetvizsgálók aradi nagygyűlése alkalmával. Ittlétekor megtetszett neki Arad és 1874-ben megvette a Szarka-féle gyógyszerertárat. Ez eredetileg nem abban az épületben működött, ahol

¹ Az interjút szerkesztette és az MGYT 1974. május 29-én tartott szimpozionján felolvasta a szerző.

ma utódja a 71-es gyógyszer-tár, hanem három házzal feljebb. Lenne szíves néhány adatot közölni nagyapja első aradi éveiről?

A patikát, amely nagyon elhanyagolt állapotban volt, 36 ezer forintért vásárolta. A vételkor lefizetett 7 ezer forintot, a többi bizonyos évi részletekben törlesztette. Ebben az időben családjá még Zombán élt és nagyanyámnak írt levelei közül egyre emlékszem. Ebben említést tett anyagi gondjairól, de egyben reményét is kifejezte, hogy eleget tehet vállalt kötelességének.

A gyógyszer-tár áthelyezése a mai épületbe 1887-ben történt. Az épületet, amikor megvásárolta, kijavíttatta, és még egy emleget építtetett rá. (Ezt a túlterhelést az épület megcsínylette; túlságosan igénybe vette a földszinti tartópilléreket, és midőn a 60-as években átalakították és modernizálták a bejáratot, meg kellett erősíteni a tartópilléreket, amelyekben a faburkolat levétele után veszélyes repedések mutatkoztak.) Az épületre felvett amortizációs kölcsönt még az első világháború után is törlesztették az örökösök, igaz, hogy a tartozás a háborús évek következtében értékéből sokat veszített. Nagyapám az első években csak egy-két segédet alkalmazott, de később már négy-öt okleveles gyógyszerésszel is dolgozott. Ő ekkor már nem vett részt a napi forgalom lebonyolításában; főleg tudományos problémákkal foglalkozott.

Mint minden alkotó szellem, Rozsnyay Mátyás is sokoldalú volt. Irodalmi és tudományos munkássága, közéleti tevékenysége mellett inventív szellemének különböző megnyilvánulásai közül talán említene néhányat?

Ő volt az első, aki Aradon a telefont, az akkor „oly nagy port felvert messzeszólót” bevezettette — ahogy a sajtóban 1877 decemberében újságolták. Ez csak kísérleti készülék volt. Emlékszem, hogy gyermekkoromban házi telefonként még működött a gyógyszer-tár és az emeleti lakás között. Másik apróság, amely talán ma jelentéktelennek látszik, az, hogy ő volt talán az első, aki a receptúraasztalra vízvezetékcsapot és kagylót szereltetett és ezzel lényegesen megkönnyítette a gyógyszerkészítési munkát. Egy másik újítása szintén a gyógyszerész munkáját volt hivatott könnyíteni:

a receptúrához és a kézi eladáshoz szükséges leggyakrabban használt gyógyszereket kéztávolságra helyezte el, így sok felesleges mozdulatot lehetett megtakarítani.

Ma már senki sem emlékszik arra a találmányára, mellyel egy egészségügyi gyűlésen az orvosokat meglepte: mindkét végén kifűrt sétabotot hozott magával. Ebben a bot tulajdonosa komplett kézi gyógyszer-tárt vihetett magával.

Rozsnyay Mátyás halála után a gyógyszer-tár megtartotta-e régi színvonalát?

Halála után két gyógyszerész fia, Kálmán — aki örökölte apja írói vénáját — és a gyógyszerész-doktori képesítésű József, teljesen apjuk szellemében vezette a gyógyszer-tárat. Megtartották a forgalmi színvonalat is. Ők, mint nagyapám, a legtöbb adót fizetők közé tartoztak, a három másik nagy forgalmú gyógyszer-tár tulajdonosával együtt. Ez pedig annyit jelentett, hogy virilis jövedelmükön városatyák lehettek és aktívan részt vehettek a közügyek intézésében. Nagyapám szellemének fennmaradását szimbolizálta maga a gyógyszer-tár címe, mely továbbra is „Rozsnyay Mátyás gyógyszer-tára” maradt.

A két testvér a világháború után rövidesen elhalálozott: Kálmán 1919-ben spanyol betegségben hunyt el; József 1920-ban szintén súlyosan megbetegedett, majd 1921-ben ő is meghalt.

*

Végül megköszönve az értékes közléseket, megkérdeztük Kálmán Lajost, üzen-e valamit a Gyűlésen tartandó szimpozion résztvevőinek?

Szószerint a következőket mondta: „Sajnálom, hogy magas korom miatt nem vehetek részt a magyarországi gyógyszerészek gyűlésén, így csak köszönetem küldhetem üdvözlőmetem és egyben köszönetemet fejezem ki azért, hogy megőrizték nagyapám emlékét.”

З. С е п ш и : Интервью с внуком Матяша Рознйай

Z. S z e p e s y : Interview mit einem Enkel von Mátyás Rozsnyai

CELLULÓZÉSSTER-TÍPUSÚ MEMBRÁNSZŰRŐK MEGKÖTŐKÉPESSÉGE

Eckert, Th., Ibrahim, A. M., Funcke, H. J. Pharm Acta Helv. 48, 628—638 (1973).

Az ultraszűrők megkötőképességét eddig csak a pórusméret és a hatóanyag molekulásúlyának szempontjából vizsgálták. A cikk a szűrő anyagának és a pH-nak a befolyását tanulmányozta. Sósavas lidokainoldatot (2×10^{-2} mól) foszfátpufferrel pH 7,4-re beállítva szűrték cellulóznitrát- (SM 12136), cellulózacetát- (SM 11736) és regenerált cellulózsűrőkön (SM 11536, 11539). A pórusátmérő 5 nm volt. A szűrést mindaddig folytatták, míg a szűrletben a lidokainkoncentráció már nem változott. A cellulóznitrát 24%-os, a regenerált cellulóz 7—16%-os megkötést mutatott, míg a cellulózacetát ilyen tulajdonságot nem mutatott. Minél kisebb alakul

ki a szűrletben a koncentrációállandóság, annál nagyobb a százalékos megkötőképesség. A pH hatását sósavas lidokainnal, Stadacainnal és prokainnal vizsgálták kétféle szűrőn: cellulóznitráton és -acetáton. (A pH-t 4, 5, 6, 7, 7,2, 7,4, 7,6 és 7,8-ra állították be.) A nitrát-szűrő megkötőképessége a pH növekedésével nőtt, míg az acetáton megkötést nem találtak. A nitrátsűrőn pH 4—5-nél még nincs megkötés, mert az anyag teljesen protonizálva van. Magasabb pH-értéknél növekszik a nem protonizált bázis mennyisége és így a megkötés is. Ennek oka az, hogy a szabad bázis „beleoldódik” a szűrő anyagába. Bázishidrokloridok szűrésére cellulóznitrát- és regenerált cellulózsűrő csak akkor használható, ha a szűrendő anyag végig protonizált állapotban marad [112]

Dr. Szepesy Angéla